

## Doğu Karadeniz’de Termal Turizminin Geliştirilebileceği Merkezlere Yeni Bir Örnek: İkizdere Kaplıcası

Mehmet ZAMAN (\*)

Salih BİRİNCİ (\*\*)

**Özet:** Rize iline bağlı İkizdere ilçesi sınırları içerisindeki Cimil Vadisi’ndeki Ilıcaköy’de yer alan kaplıcalar, İkizdere ilçe merkezine 6 km uzaklıktadır. Cimil Deresi kenarındaki kaplıca, Trabzon havaalanına 95 km, Rize şehir merkezine 60 km, İspir’e (Erzurum’un ilçesi) 68 km, Erzurum’a 200 km uzaklıktadır.

Olağanüstü doğasıyla Cennet Vadi diye anılan İkizdere’de eşsiz orman manzarası ile çevrili jeotermal alanda yaklaşık 30 dönüm arazi üzerine kurulmuş olan kaplıca tesisleri (Ridos Thermal Hotel & Spa), Doğu Karadeniz’in en büyük termal tesisi özelliğine sahiptir.

Aynı şekilde kaplıca suyu (termal su) sahip olduğu 4000’in üzerinde çeşitli mineralleri ve faydalı olduğu rahatsızlıklar nedeni ile bugün Dünyada çıkan ilk beş en iyi (en zengin) termal sudan biri, ülkemizde ise en iyi termal su olarak gösterilmektedir. Yapılan tahlil sonuçlarına göre termal suyun, romatizma, eklem, nevrit, nevralji, polinevrit, kırık-çıkık, sinirsel rahatsızlıklar, sindirim, dolaşım sistemi düzensizlikleri, kan şekeri, bel fıtığı, idrar, solunum yolları, kadın ve cilt rahatsızlıkları gibi pek çok hastalığa iyi geldiği tespit edilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** İkizdere, Rize, Kaplıca, Termal Su, Ridos

## A new Example to the Thermal Tourism Centers that can be Developed in Eastern Blacksea Region: *İkizdere Hot Spring*

**Abstract:** The hot springs which are located in Ilıcaköy of the Cimil Valley, that is within the city limits of Rize, are 6 kilometers away from İkizdere town centre. Located near the Cimil creek, the distance of the hot springs to Trabzon Airport is 95 kilometers, to Rize city centre is 60 kilometers, to İspir (a town of Erzurum) is 68 kilometers and to Erzurum city centre is 200 kilometers.

The hot spring premises (Ridos Thermal Hotel & Spa) which is founded on approximately 27.000 square meter land in a geothermal area and surrounded by a unique wood scene, is located in İkizdere’s Paradise Valley that has a spectacular natural beauty, and it is also the biggest facility in the Blacksea region.

In addition, due to the more than 4000 different minerals it contains and the diseases it may help to cure, the thermal water is considered to be one of the five richest thermal waters in the world and the best one in Turkey. As a result of the analyses made on the water, it has been founded that it can be helpful for curing diseases such as rheumatic, joint diseases, neuritis, neuralgia, polyneuritis, broken and dislocated bones, neural diseases, digestion and circulation system disorders, blood sugar, herniated disc, urinary tract infections, gynecological diseases and dermatologic disorders.

**Key Words:** İkizdere, Rize, Hot Springs, Thermal Water, Ridos

\*) Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya ABD.

\*\*) Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya ABD.

## Giriş

Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sanayileşme ve kentleşme sonucu karşı karşıya kaldıkları çevre sorunları ve hava kirlenmesi, insan sağlığını bozan, işgücü verimini azaltan bir yaşam ortamı oluşturmaktadır. Romatizmal hastalıklar, beslenme bozukluğu, sinirsel ve ruhsal rahatsızlıkları arttıran bu ortamın yarattığı sorunları gidermek amacıyla Almanya, Fransa, İtalya, Avusturya vb. ülkeler kaplıca, deniz ve iklim imkânlarından yararlanma yollarını aramış ve başlangıçta halk sağlığını ve işgücü verimini korumak amacı ile sürdürülen bu çabalar, sonraları iç ve dış turizm olayı ile bütünleşen; kaplıca, deniz ve iklim kürleri gibi uygulamalara dönüşmüştür. Böylece bilimsel amaçlara konu olan kaplıca, deniz ve iklim kürleri turizmi uluslar arası önem taşıyan boyutlar kazanmıştır (Ülker, 1988, s. 205).

Ancak uluslar arası önem taşıyan zengin sıcak su kaynaklarına sahip olan ülkemizde ne yazık ki bu doğal kaynaklardan gerek jeotermal enerji bakımından gerekse de turizm yolu ile (özellikle dış turizm) halk korunması açısından geniş kapsamlı ve etkin olarak henüz tam olarak yararlanamadığımız bir gerçektir. Gerçi Anadolu'da daha ilk çağlarda ılıcaların sağlık ve dini inanışlar bakımından kullanıldığı birçok eski eserler ve yazılarla ortaya çıkmaktadır. Örneğin; Kızılcahamam ve Kırşehir'deki Terme kaplıcası ve yine Kütahya'daki ılıcanın (kubbeli hamam), suların geldiği kayaların oyularak bir büyük havuz haline getirilmiş olması ve havuz kenarında oturulacak yerlerin bulunması, insanların ılıcalara eskiden beri büyük önem verdiklerini göstermektedir (Çoruh, 1988, s. 45). Yine Çekirge, Oylat, Yalova, Eynal, Ayaş, Pamukkale, Sandıklı (Doğanay, 2001, s. 271-344) gibi kaplıcalardan yüzyıllardan beri yararlanılmasına rağmen dış turizm hareketlerinde henüz bu potansiyel arzu edilen düzeyde değerlendirilememiştir. Oysa gelişmiş Avrupa ülkelerinin yaptığı gibi ülkemizin de, bu kaynakları mutlaka değerlendirmesi gerekmektedir. Bu bakımdan ülkemiz zengin bir potansiyele sahip bulunmaktadır. Nitekim yapılan araştırmalara göre, Türkiye'de 1300 civarında kaplıca ve içme suyu kaynağının varlığı tespit edilmiştir. Ancak bunlardan Çekirge, Yalova, Afyon, Sandıklı, Kızılcahamam, Gediz-Ilıca, Ayder... vb. gibi modern konaklama tesislerine sahip termal turistik merkezler haricindeki kaplıcaların çoğunluğunun oldukça ilkel şartlarda işletildiği ve çağdaş turizm ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak oldukları bilinmektedir (Özav, 1994, 231, 232). Oysa Dünyada bu tür kaynaklara sahip ve bunları turizmin hizmetine sunarak önemli gelirler elde eden ülkelerin sayısı az değildir. Örneğin; Fransa'da termal kaynaklar tıbbın gerektirdiği ilerlemeler doğrultusunda bilimsel ve teknik bakımdan donatılarak, oteller, sportif ve turistik eğlence yerleri haline getirilerek sağlık turizminin hizmetine sunulmaktadır. Aynı şekilde Avusturya, hemen hemen her yıl devlet bütçesi gelirlerinin üçte birini şifalı sulara bağlı tıbbi turizmden sağlamaktadır (Çoruh, 1988, s. 48-50).

Gerçekten de, sağlık turizmi kaynaklarından biri olan termalizm, doğaya dayalı suların ısı mineral ve radyoaktiflik gibi özelliklerinden yararlanılarak sağlık etkinliklerinde kullanılması ve bu etkinliğin bilimsel esaslarla ele alınmasını ifade eder. Termal kaynaklar ile ilgili olarak gelişen turistik aktiviteler ise *termal turizm* başlığı altında toplanmaktadır (Bulut, 1998, s. 20).

Ülkemiz, hemen hemen bütün bölgelerine değişik yoğunlukta dağılmış sıcak su kaynaklarıyla termal turizm açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Yine de, ülkemizdeki termal kaynaklar özellikle Ege, Güney Marmara, İç ve Doğu Anadolu bölgelerinde yoğunluk kazanmaktadır. Kendiliğinden çıkışlı sıcak kaynaklara Batı ve Orta Anadolu’da *ılıca*, Güneybatı Anadolu’da *girme*, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde *çermik* gibi adlar verilir. Sıcak su kaynaklarının bulunduğu yerlerde suyun üzerine veya yakınına yapılan tesislere ise *kaplıca* denilmektedir (Ülker, 1998, s. 22, 23). Termal kaynakların çeşitli hastalıkların tedavisinde etkili olması yukarıda da belirtildiği gibi, tarih boyunca Türk insanının kaplıcalara olan ilgisini devam ettirmiştir.

Şifalı kaynakların bol ve yaygın olmasının yanı sıra bu kaynaklardan yararlanma geleneği, ülkemizde termal turizmi geliştirilmeye en uygun faaliyet alanı haline getirmektedir. Ancak günümüzde de bu potansiyelden yeterince yararlanılmadığı ve elde edilen gelirin istenilen düzeyde olmadığı da bir gerçektir (Sevindi ve Özdemir, 2001, s. 159, 160). Arzu edilen ölçüde olmasa da değerlendirilebilen bu kaynaklara son dönemlerde eklenenlerden bir diğerini, *İkizdere Kaplıcası* oluşturmaktadır.

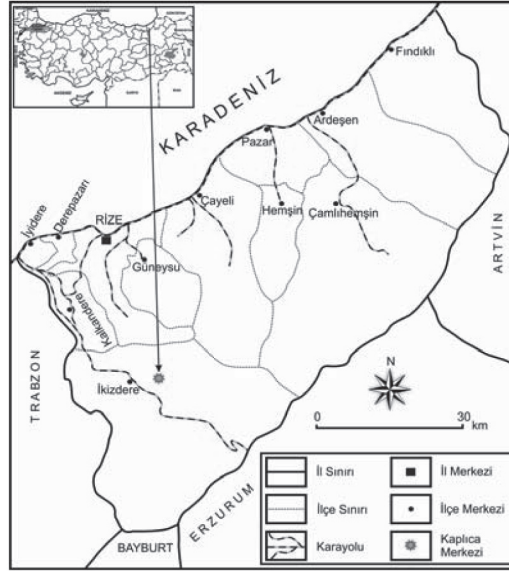
### I. Coğrafi Konumu ve Özellikleri

Araştırmaya konu olan kaplıcalar Karadeniz Bölgesi’nin Doğu Karadeniz Bölümü’nde yer alır. Yönetim açısından Rize iline bağlı İkizdere ilçesi sınırları içerisinde bulunurlar. İkizdere ilçesi, kuzeyde Kalkandere ve Rize Merkez ilçe, doğuda Çayeli ve Çamlıhemşin (Rize) ilçeleri ile batıda Of, Hayrat, Çaykara (Trabzon), güney ve güneydoğuda ise Bayburt Merkez ilçe, İspir ve Pazaryolu (Erzurum) ile komşudur (Şekil 1). Yaklaşık 954 km<sup>2</sup> alana sahiptir (Şekil 1).

Cimil Vadisi’nde Cimil Deresi kenarındaki kaplıca tesisleri İkizdere ilçe merkezine 6 km uzaklıktaki Ilıcaköy’de bulunmaktadır (Şekil 1). Kaplıca, Trabzon havaalanına 95 km, Rize şehir merkezine 60 km, İspir’e (Erzurum’un ilçesi) 68 km, Erzurum’a 200 km uzaklıktadır. Kaplıcaya Trabzon-Rize karayolunun 55. kilometresindeki İyidere sapağından güneye doğru İkizdere Vadisi boyunca önce İkizdere kasabasına, oradan da 6 km’lik yolla Ilıcaköy’deki tesislere ulaşılır. İkizdere-İspir karayolundan ayrılarak doğuya doğru kaplıca ve tesislere ulaşan beton kaplanmış yol, Cimil Deresi’ni takip ettiği için oldukça virajlıdır.

Yaklaşık 830 m yükseltide Ilıcaköy-1 ve Ilıcaköy-2 olarak adlandırılan sıcak su kaynaklarından Ilıcaköy-1 sıcak su kaynağı Cimildere’nin solunda, Ilıcaköy-2 kaynağı ise Cimildere’nin sağında yer almaktadır. İkizdere Granitoyidi’nden yüzeye çıkan iki kaynak arasında 15 m mesafe vardır.

1) Ilıcaköy, yöredeki diğer kırsal yerleşmelerde olduğu gibi dağınık bir yerleşme şekline sahiptir. Cimil Deresi vadi yamaçlarında kurulmuş olan köy yerleşmesi 9280 hektar alana ve 285 nüfusa sahiptir. Tarım ve yerleşme alanlarının ormanın tahrip edilmesi ile açıldığı köyün, aritmetik nüfus yoğunluğu hektara 30.7 kişi kadardır.



Şekil 1. İkizdere Kaplıcası ve Çevresinin Lokasyon Haritası.

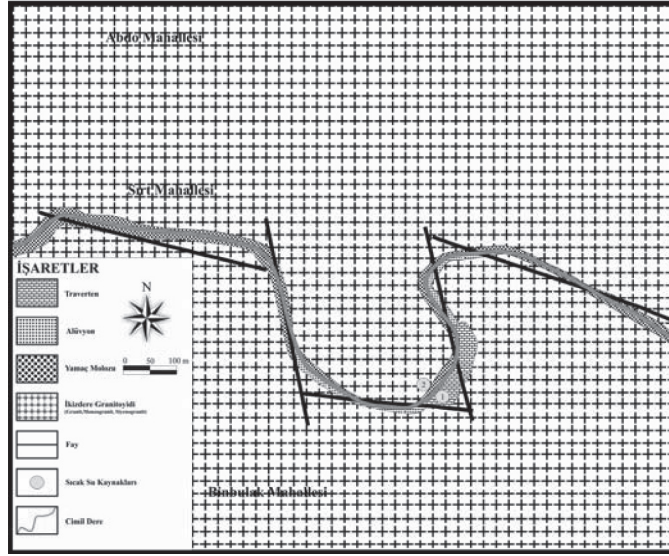
## II. Doğal Çevre Özellikleri

Kaplıcanın bulunduğu Ilıcaköy ve çevresinin temel jeolojik formasyonlar; granit, alkali feldspat granit, monzogranit ve siyenogranit türünde kayalardan oluşan Mesozoik temelli Kaçkar (İkizdere) granitoyidi ile başlayıp onun üzerinde Kretase'ye ait andezit, killi kireçtaşı, kumtaşları ve Eosen yaşlı bazalt, kumtaşı ve tuf aralanması ile devam etmektedir (Şekil 2). Bu formasyonların yanı sıra yörede az da olsa Lias dönemine ait kırmızı kireçtaşı, kumtaşı ve dasitlerin yoğun olduğu alanlara da rastlanır (Güven, 1998, s. 2-6).

Ilıcaköy çevresinde de geniş bir alanda yüzeylenen İkizdere (*Kaçkar*) granitoyidleri bünyesi genellikle açık gri, yeşilimsi gri, yer yer pembemsi renkte, çok kırıklı, çatlaklı olan granitoyidler taneli veya porfirik dokuludur. Ayrışma sonucunda killeşmenin etkisiyle yer yer sarımsı, kahvemsı renklere de görülmektedir. Bu formasyonlar içerisinde, mineral kompozisyonları ve dokularına göre, granit, granodiyorit, mikrogranit, kuvars porfir, kuvarslı diyorit ve diyoritleri ayırt etmek mümkündür (Güven, 1998, s. 6). Tüm bu bulgular doğrultusunda, sahada, Lias'tan başlayan ve Eosen sonlarına kadar periyodik bir biçimde devam eden aktif magmatizma etkisi ile volkanik, volkano-tortul ve intrüzyif kayaların yaygın olduğu, volkanik faaliyetlerin durakladığı dönemlerde ise yer yer tortul istiflerin oluştuğu söylenebilir (Güven, 1998, s. 2-6).

Aynı zamanda granitoyidi (İkizdere Granitoyidi) dolorit daykları kesmektedir. Arazi-de koyu yeşil, siyahımsı renkte görülen doloritlerin kalınlığı 50-60 cm'ye ulaşmakta olup,

çatlaksız, ayrışmamış ve masif görünümündedir. Bu formasyonun üzerine Kuaterner yaşlı molozlar ve alüvyon gelmektedir. Yamaç molozu İkizdere-Erzurum karayolu üzerinde Rüzgârlı köyü yol ayırımında ve Ilıcaköy sıcak su kaynakları çevresinde görülmektedir. Bölgedeki en genç birim ise sıcak su kaynaklarında oluşumunu sürdüren travertenlerdir (Ersoy, 2001, s. 27-29).



Şekil 2. İkizdere Kaplıcası ve Çevresinin Jeoloji Haritası.

Cimildere Vadisi’ni şekillendiren kuzeydoğu-güneybatı ve doğu-batı doğrultulu iki ana fayın yanı sıra vadiye küçük ölçekli kuzeydoğu- güneybatı, kuzeybatı- güneydoğu ve doğu-batı doğrultulu faylar görülmektedir (Akkuş vd., 2005, s. 662) (Şekil 2).

İkizdere arazisinin başlıca morfolojik birimleri; dağlık-tepelik alanlar, yüksek platolar, V profilli vadiler ve glasyal topoğrafya şekilleridir. Belirtilen morfolojik birimlere bağlı olarak sahada, dağlık alanların yüksek kesimlerinde *glasyal topoğrafya*, tepelik sahalar çevresinde *periglasyal topoğrafya* ve akarsu faaliyetleri doğrultusunda ortaya çıkan *flüvyal topoğrafya* şekilleri hâkimiyet kazanmıştır.

Sahada geniş yer kaplayan dağlık alanlar içerisinde en dikkat çekici olanları Anzer Dağı, Cimil Dağı, Çapans Dağları, Demir Dağı, Gâvur Dağı, Kabahor Dağı, Kızıldağ, Orsor Dağı, Palovit Dağı, Hemşin Tepesi gibi zirveler oluşturur. Bunların kuzeyden güneye doğru hem sayısı hem de yükselteleri artmaktadır. Nitekim yukarıda belirtilen zirveler veya çevrelerinde yükselti değeri 3000 m’ye hatta yer yer 3500 m’lere ulaşabilmektedir. Örneğin Cimil Dağı 3345 m, Hemşin Tepesi ise 3302 m yükseltidedir. Kuzeyden güneye doğru dağlık alanların yükseltelerinde görülen bu artış, Çapans Dağları çevresinde olduğu

gibi yükseltisi 2500 m'yi geçen alanlar glasiyal topoğrafik (pek çok buzul vadisi, gölü vs. gibi) şekillerin ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır (Gürgen, 2003, s. 160). Bu yükselti (2500 m) basamağının hemen altında ise periglasyal şekiller hâkim durumdadır. Bu topoğrafyayı akarsu aşındırmasının sona ermeye başladığı 2200–2300 m yüksekliklerden, glasyal şekillerin gözlemlendiği yükseltilere kadar görmek mümkündür (Erinç, 2001, s. 291).

Karadeniz ikliminin hüküm sürdüğü yörede (İkizdere'de) denizellik, yükselti ve orografik uzanış gibi pek çok temel coğrafi faktörün etkisi ile yıllık sıcaklık ortalamalarının kuzeyden güneye ya da bir diğer ifadeyle kıyıdan iç kesime doğru düşüş eğilimi gösterdiğini söylemek mümkündür. Gerçekten de, kısa mesafede önemli yükselti farklarının görüldüğü sahada, relief enerjisine bağlı olarak sıcaklıklarda da belirgin farklılıklar görülmektedir. Sahanın iç kesimlerine doğru artan yükselti nedeniyle, sıcaklıklar düşmekte ve bu durum sahanın kuzeyindeki vadi içleri ile güneydeki yüksek dağlık alanlar arasında sıcaklık değişmelerine sebep olmaktadır. Nitekim Tablo 1'de de görüldüğü gibi kıyı istasyonu olan Rize'de yıllık ortalama sıcaklık 14.1 °C iken, kıyıdan 36 km içeride yer alan İkizdere'de 11.1 °C'ye düşmektedir. Aylık ortalama sıcaklıkların 0 °C'nin altına düşmediği İkizdere'de yıl içinde ortalama sıcaklığın en düşük olduğu ayları ocak (3.5 °C), şubat (3.8 °C) ve aralık (5.0 °C) oluştururken en sıcak aylar temmuz (18.7 °C) ve ağustostur (19.0 °C). Böylece İkizdere'de yıllık sıcaklık amplitüd değeri 15.5 °C'dir.

**Tablo 1.** Rize ve İkizdere'de Aylık Ortalama Sıcaklık Değerleri (°C).

İstasyon	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Rize	6.6	6.7	7.8	11.3	15.7	19.8	22.2	22.4	19.5	15.8	12.2	8.7	14.1
İkizdere	3.5	3.8	6.4	10.7	13.4	16.3	18.7	19.0	16.4	12.4	8.1	5.0	11.1

**Kaynak:** Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü verileri.

Doğu Karadeniz Bölümü yağış rejiminde yer alan İkizdere'de yıllık toplam yağış miktarı 1094.7 mm, Rize'de ise 2300.3 mm civarındadır (Tablo 2). Rize ve İkizdere'de yağışın en fazla görüldüğü aylar ekim, kasım ve aralıktır. Buna karşılık en az yağış alan ay İkizdere'de ağustos, Rize'de ise mayıstır (Tablo 2).

**Tablo 2.** Rize ve İkizdere'de Aylık Ortalama Yağış Değerleri (mm).

İstasyon	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Rize (1929–1990)	230.7	196.9	165.8	101.6	96.5	130.3	148.1	195.0	253.1	279.5	261.1	241.7	2300.3
İkizdere	105.6	81.1	65.4	74.9	92.6	89.4	70.5	56.4	72.9	136.0	133.2	116.7	1094.7

**Kaynak:** Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü verileri.

Sahanın güneyinde, yükselteleri yer yer 3000 m’yi aşan dağlık alanlardan kaynaklanan çok sayıda küçük akarsu bulunmaktadır. Bunlardan batıdan Kırıklar Dağı ile biraz daha doğudaki Ovit Dağı’nın kuzey yamaçlarından kaynaklarını alanlar Çamlık Deresi’ni, doğudaki Cimil Dağı’ndan (Aksu Gölü) doğan kollar ise Cimil Deresi’ni oluşturmaktadır. Bu iki akarsu (Çamlık ve Cimil dereleri) ilçe merkezinin güneyinde birleşerek İkizdere adını almaktadır (Fotoğraf 1). İlçe sınırları dışında *İyidere* adı ile Rize-Trabzon il sınırını oluşturarak denize dökülen İkizdere, Rize’nin en uzun (78.4 km) akarsuyu olması yanı sıra Fırtına Deresi’nin 940 km<sup>2</sup>’lik yağış alanından sonra en geniş su toplama havzasına (870 km<sup>2</sup>) da sahiptir (Zaman, 2007, s. 71). Böylece İkizdere sahanın sularını drene etmenin yanı sıra aynı zamanda hem ilçeye adını vermiş hem de topoğrafik yapının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır.



**Fotoğraf 1.** İkizdere’yi oluşturan Cimil ve Çamlık dereleri, eğim değerlerinin yüksek oluşuna bağlı olarak akışları hızlıdır.

Bitki örtüsü bakımından İkizdere ve çevresi, Kuzey Anadolu Fitocoğrafya Bölgesi’nde yer alır. İkizdere Vadisi’nin 600-700 m yükseltilere kadar olan kısmı ise bu fitocoğrafya bölgesi dâhilinde, Ordu’dan doğuya doğru uzanan *Kolşik Flora* (İnandık, 1969, s. 15, 16; Atalay, 1994, s. 112) ismi verilen geniş yapraklı ağaçlardan ibaret bitki topluluğu içinde bulunur. Ancak kolşik flora çoğu yerde, tarım ve yerleşme alanı açmak suretiyle ortadan kaldırılmıştır.

Kaplıca ve çevresinde bitki örtüsünün tahrip edilmediği alanlarda geniş yapraklı ormanlar hâkim iken çevre tepelere çıkıldıkça aralarına iğne yapraklı türlerin karıştığı görülür (Fotoğraf 2). Nitekim *gürgen* (*Carpinus betulus*), *meşe* (*Quercus*) ve *kayın* (*Fagus orientalis*) ağaçlarının çoğunlukta olduğu kaplıca sahasında *kestane* (*Cestanea sativa*) ve *ıhlamur* (*Tilia*) ağaçları ile yer yer çeşitli *kavak* (*Populus*) ve akarsu boyunca kızılbaş (*Alnus*) türlerine de rastlanılmaktadır. Vadiler boyunca yaklaşık 1000 m yükseltiye kadar dağılışı gösteren bu kuşağın bitimiyle iğne yapraklı ormanlar yaygınlık kazanmıştır (Fotoğraf 2). Bu kuşakta, *göknar* (*Abies nordmanniana*), *doğu ladini* (*Picea orientalis*) ve *sarıçamların* (*Pinus silvestris*) 2000–2250 m’lere kadar yoğunlaştığı görülmektedir. Bu yükselti basamaklarından daha üst kesimlerde ise Alpin çayırları görülür.



**Fotoğraf 2.** Kaplıca çevresinde yayılış gösteren geniş yapraklı ağaçlar arasına az da olsa iğne yapraklılar da karışmaktadır.

### III. Beşeri Çevre Özellikleri

Rumca'da **Kurais**, Lazca'da **Xuras**, Osmanlı döneminden Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar ise **Kura-i Seba** olan **yerleşmenin** adı, 1933 yılında, Çamlık Deresi ile Cimil Deresi'nin birleştiği yerde kurulmasından ötürü **iki dere** anlamında **İkizdere** olarak değiştirilmiştir. Rize-Erzurum karayolu üzerinde bulunan İkizdere kasabası, yüksekliği 1500-2000 metreyi bulan sarp ve yüksek tepeler ile çevrili derin bir vadide kurulmuştur.

Adlarından da anlaşılacağı üzere eski bir yerleşim yeri olan İkizdere'nin bölge tarihi ile bağlantılı olarak yerleşme tarihinin M.Ö. 3000 yıllara kadar indiği belirtilmektedir. Uzun yıllar Bizans egemenliği altında kalmış ve bu dönemde Rize'ye bağlı bir manastır ile idare edilmiştir. Malazgirt Savaşı'ndan (1071) sonra ise Rize ve çevresi kısa bir süre Selçukluların kontrolüne girmişse de (yöreye gelen ilk Türkler Yıldırım Beyazıt Ordusu'ndan ayrılıp İkizdere'ye gelen Süleyman Çelebi komutasındaki birlikler) daha sonra Doğu Roma İmparatorluğu buraya yeniden hâkim olmuştur (Tekindağ, 1993, s. 455-459).

İstanbul'un Latinler tarafından 1204'te işgal edilmesinden sonra, Alexios Komnenos Gürcülerden de yardım alarak Trabzon'da bağımsız bir Trabzon-Rum Devleti (1204-1461) kurmuştur (Turan, 1984, s. 18). Böylece bu dönemde yöre, Trabzon Rum Devleti'nin sınırları içerisine dâhil olmuştur. Bu durum Fatih Sultan Mehmet'in 1461'de Trabzon'u fethine kadar devam etmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi her ne kadar Selçuklular döneminde Rize ve çevresi kısa süreli de olsa Türklerin hâkimiyetine girmiş olsa da gerçek anlamda Türk egemenliği Trabzon'un fethinden sonra olmuştur (Bilgin, 2000, s.



68). Türklerin İkizdere’ye tam olarak yerleşmesi ise 1463 yılından sonra gerçekleşmiştir (Sarıkaya, 2004, s. 14). Trabzon Of ilçesinin Sarmaşık (eski adı Mesoraş) köyünden bir süvari kolu gelerek İkizdere’yi Osmanlı egemenliği altına almıştır. Osmanlı döneminde, 1878’de Rize’nin sancak merkezi olması ile nahiye olmuştur. Böylece, bu dönemden bucağın merkezi haline getirildiği 1933 yılına kadar **Kura-i Seba** olarak bilinen İkizdere, XIX. yüzyıl sonlarında Trabzon vilayetinin Lazistan Sancağı’ndaki Rize kazasına bağlı bir nahiye merkezi idi. 15 Şubat 1916 tarihinde Rus işgaline uğrayan İkizdere, 11 Mart 1918 tarihinde işgalden kurtulmuştur (2006 Yılı Brifing Raporları, s. 1-5; Sarıkaya, 2004, s. 43).

Günümüz itibariyle idari anlamda bağlı olduğu il merkezine (Rize) yaklaşık olarak 54 km kadar uzaklıkta yer alan İkizdere kasabası, 1952 yılından beri ilçenin yönetim merkezi durumundadır. Bugün ilçenin yaklaşık 10 km kadar kuzeyinde belediye örgütlü bir kasaba yerleşmesi olan Güneyce, yedi yıl boyunca (1945–1952 yılları arasında) ilçe merkezi statüsünde kalmış, çıkarılan kanunla 1952 yılından itibaren İkizdere, tekrar yönetim merkezi durumuna getirilmiştir (İkizdere İlçe Kaymakamlığı 2006 Yılı Brifing Raporları, s. 1). İkizdere ilçesi sınırları içerisindeki devamlı yerleşmelerden biri aynı zamanda ilçe merkezi (İkizdere) olan iki kasaba (diğeri Güneyce) ile 28 köyden oluşan 30 devamlı ve çok sayıda dönemlik yerleşme bulunmaktadır. İkizdere kasabası; Çağrankaya, Çarşı, Gündoğdu, Güney, Kirazlı, Yeşilyurt ve Zafer olmak üzere yedi mahalleden, Güneyce kasabası ise Çarşı, Kızıltepe, Köprübaşı, Kurtuluş ve Yeşiltepe olmak üzere beş mahalleden oluşmaktadır. Bu mahallelerden her iki kasabanın Çarşı mahalleleri hariç, diğer mahalleleri ile köy yerleşmeleri doğal ve beşeri faktörlerin etkisiyle dağınık, bazılarında kısmen de olsa gevşek dokulu bir yerleşme düzeni görülmektedir (Fotoğraf 3).



**Fotoğraf 3.** Dağınık dokulu yerleşme şeklinin görüldüğü Ilıcaköy’den görünüm.

İkizdere ilçesi sınırları içerisindeki devamlı yerleşmelerde, 2009 yılı ADNKS sonuçlarına göre toplam 6122 kişi bulunmaktaydı. Bunun da 2870’i (% 46.9) kasabalarda (İkizdere/1813 ve Güneyce/1057), 3252’si (%53.1) ise köylerde yaşamaktaydı.

İkizdere ilçesi sağlık turizmine yönelik kaplıca dışında sahip olduğu doğal ve kültürel kaynaklar nedeniyle, önemli çekiciliklere, alternatif turizm çeşitleri bakımından da

önemli potansiyele sahiptir. Nitekim, başta *dağ ve yayla turizmi, termal turizm, kültür turizmi, yaban hayatı ve kuş* (özellikle dağ horozu/huş tavuğu) *gözlemciliği* olmak üzere, *kano-rafting, heliski, kampçılık, fotoğrafçılık, dağ bisikletçiliği* gibi doğaya dayalı çeşitli rekreasyonel etkinliklerin gerçekleştirildiği bir yöredir (Zaman, 2010, s.85). Aynı zamanda İkizdere ve çevresi, Doğu Karadeniz Bölümü'nde yaylaları ile tanınmış yörelerden biridir. Bunlar arasında; ünlü Anzer balının üretiminin yapıldığı Anzer Yaylası, Çamlık Mesiresi, Çağrankaya, Ovit yaylaları sadece birkaçıdır. Bu alanlar, eskiden beri yöre insanı için hayvancılık faaliyetlerini gerçekleştirdikleri alanlar olmaları yanında yaz mevsiminde kıyıda veya kıyıya yakın kasaba ve kent merkezlerindeki bunaltıcı sıcaklardan kaçan insanlar için de birer dinlenme yeri olmuşlardır. Günümüz itibarıyla de hayvancılık faaliyetinin yanı sıra turizm potansiyeli ile daha fazla ön plana çıkan alanlardır.

İkizdere, alan itibarıyla Rize ilinin en geniş araziye sahip ilçesi olmasına rağmen gelir seviyesi düşüktür. İlçede geçim kısmen tarıma dayalıdır. Başlıca tarım ürünü çay olup, ayrıca daha az olmakla birlikte kivi, mısır, fasulye, barbunya, kabak, lahanası, patates, armut, elma, erik, kiraz, likapa (yaban mersini) ve kestane yetiştirilir. Bu ürünlerden çay ve son dönemlerde likapanın dışındakilerin çok az bir bölümü pazara sunulmakta olup, daha ziyade ihtiyaca yönelik yetiştirilmektedir. Ayrıca ilçede, yaylacılık faaliyetlerine bağlı olarak küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık yapılır. İlçe ekonomisinin ana kaynaklarından bir diğeri de gurbetçiliktir. Bu yüzden İkizdere'den dışarıya yoğun olarak göç olayı yaşanmıştır. İkizdere'den dışarıya Cumhuriyet döneminden önce başlayan göç hareketi, günümüze kadar artarak devam etmiştir. İlk dönemlerde daha ziyade Rize, Çayeli, İyidere, Derepazarı, Of, Hayrat gibi yerleşim birimlerine gerçekleşen göçler, son 30-35 yıldan beri başta İstanbul, Kocaeli, Ankara, Bursa, Samsun ve Trabzon gibi büyük merkezlere yönelmiştir.

#### IV. Ilıcaköy Termal Sularının Sınıflandırmalardaki Yeri

Ilıcaköy jeotermal sahasında sızıntı şeklindeki çıkışların dışında dere kenarı kaynağı, yol kenarı açık mekân kaynağı ve yol kenarı kapalı mekân kaynağı olarak üç önemli sıcak su kaynağı bulunduğu tespit edilmiştir (Kara, 1997, s. 35, 36). Yapılan jeolojik etütler neticesinde belirlenen yerlerde MTA tarafından gerçekleştirilen sondajlardan sonra sıcak su çıkarılan bu kuyular/kaynaklar, Ilıcaköy-1 ve Ilıcaköy-2 olarak adlandırılmıştır. Ilıcaköy-1 sıcak su sondaj kuyusunun yaklaşık 12 m'lik kısmı alüvyal içerisinde, bu derinlikten sonrası ise granit içerisinde bulunmaktadır. Granit sert ve çatlaklıdır. Sondaj sırasında yaklaşık 40 m derinlikte faya rastlanmıştır. Ilıcaköy-2 su sondaj kuyusunun yaklaşık 10 m'lik kısmı alüvyal içerisinde, bu derinlikten sonrası ise granit içerisinde (Ersoy, 2001, s. 36).

Ilıcaköy jeotermal alanında MTA tarafından 1998 yılında yapılan iki sondajdan Ilıcaköy-1 sıcak su sondajı 40 m, Ilıcaköy-2 sondajı ise 266 m derinlikte açılmıştır. Ilıcaköy-1 kaynağının debisi 2.5lt/sn, Ilıcaköy-2'nin ise 6.1 lt/sn, suyun sıcaklığı ise Ilıcaköy-1'de 54°C, Ilıcaköy-2'de ise 63°C olarak ölçülmüştür. Bu sıcaklık değerlerine göre kaplıca suları **gök sıcak sular** (50 °C'den daha sıcak olan sular) sınıfında yer almaktadır (Akkuş vd., 2005, s. 662; Ersoy, 2001, s.35-36).

Belirlenen sıcaklık değerlerine göre suyun geldiği derinlik, Ilıcaköy-1 için 573,3 m, Ilıcaköy-2 için ise 690,3 m, *Grafik Yöntemi*’ne göre ise, Ilıcaköy-1 sıcak su kaynağı için 450 m, Ilıcaköy-2 sıcak su kaynağı için ise 550 m olarak hesaplanmıştır (Ersoy, 2001, s. 58).

Diğer taraftan, sıcaklıkları yüksek ve debileri yeterli olan bu kaynaklardan çıkan kaplıca suları analiz sonuçlarına göre; bor içeren, sodyumlu, kalsiyumlu, bikarbonatlı sıcak sular grubuna girmektedir. Kaynakların suları renksiz, bir kısmı kokusuz bir kısmı ise H<sub>2</sub>S kokulu, madensuyu tadında ve hafif bulanık olup, etraflarında yoğun travertenler ve demir oksit (FeO) çökelimleri mevcuttur (Akkuş vd., 2005, s. 662). Bu sonuçlar kaplıca sularını, *sodyum bikarbonatlı sular* sınıfına dahil etmektedir.

Aynı analiz sonuçlarına göre sıcak su kaynaklarının sertliği, Ilıcaköy-1 için 57,28, Ilıcaköy-2 için ise 46,54 Fransız sertliği değerinde oldukları belirlenmiştir. Buna göre kaplıca suları *sert sular* sınıfına girmektedir (Ersoy, 2001, s. 36).

Başka bir sınıflandırmaya göre ise Ilıcaköy sıcak su kaynakları *meteorik kökenli kaynaklar* sınıfına girmektedir. Bu tip kaynaklarda yüzey (yağmur) sularının bir kısmı yerçekimi etkisi ile yeraltına geçerek çatlak, kırık ve fay hatları boyunca derinlere süzülürler. Yüzey suları bu süzülme esnasında jeotermal gradyana<sup>2</sup> bağlı olarak ısınır. Isınan bu sular yeraltında İkizdere Granitoid’in çatlaklarında depolanmakta ve burada bir rezervuar oluşturmaktadırlar. Bu rezervuarda depolanan sıcak sular faylar ve kayaçtaki kırıklar boyunca yükselerek yeryüzüne çıkmaktadırlar (Ersoy, 2001, s. 56).

Ilıcaköy sıcak su kaynaklarının bulunduğu Cimil Vadisi NE-SW ve E-W doğrultulu iki ana fayın yanı sıra küçük ölçekli NE-SW, NW-SE ve E-W doğrultulu fay sistemlerinin etkisi altında kalmıştır (Bektaş ve Çapkınoğlu, 1997). Bu fay sistemlerine bağlı olarak sıcak sular, asidik karakterli masif birimlerin kırık ve çatlaklarıyla, olası doğu-batı yönlü paralel doğrultu atımlı ve normal faya bağlı olarak çıkmaktadır (Akkuş vd., 2005, s. 662). Başka bir anlatımla, sıcak su kaynakları boşalım yerlerinin yapısal özelliklerine göre NW-SE ve E-W doğrultulu faylar boyunca yüzeye çıktıkları için *fay kaynağı* sınıfına girmektedirler.

Böylece kaplıca suları kaynakları boşalım yerlerinin jeolojik özelliklerine göre *faylardan çıkan kaynaklar*, sıcaklıklarına göre *çok sıcak sular*, sertliklerine göre *çok sert sular*, anyon-kasyon çiftine göre ise *kalsiyum bikarbonatlı sular* sınıfına girmektedir.

## V. Kaplıca Suyunun Özellikleri

Ilıcaköy-1 ve Ilıcaköy-2 sıcak su kaynaklarının fiziko-kimyasal özelliklerini belirlemek amacıyla 1998 yılında (29.10.1998) MTA tarafından anyon ve katyon analizleri

2) Yer kabuğunun ısı yüzeyden itibaren 33 m’de 1 °C artmaktadır ve buna jeotermal gradyan adı verilmektedir. Ancak jeotermal gradyan aktif fay zonlarında ve genç volkanik bölgelerde daha yüksek değerler göstermektedir. Bu alanlar jeotermal bölgeler olarak tanımlanmaktadır. Ilıcaköy-1 ve Ilıcaköy-2 sıcak su kaynaklarının jeotermal gradyanı 13 m’de 1 °C olarak hesaplanmıştır (Ersoy, 2001, s.57).

de yapılmıştır (Tablo 3). Bu analiz sonuçlarına göre sıcak su kaynaklarının fiziko-kimyasal özelliklerini, oluşum ve kökeni belirlenmiştir. Ayrıca 26.06.2001 tarihinde Acme Laboratuvarı'nda (Kanada) su analizleri de yapılmıştır (Ersoy, 2001, s. 13).

**Tablo 3.** Ilıcaköy Kaplıcaları Su Analiz Değerleri.

Kimyasal Özellikler	Ilıcaköy- 1	Ilıcaköy- 2	Cimildere
Sodyum- Na+ (mg/lit)	849	940	2,7
Magnezyum- Mg++ (mg/lit)	48,8	62	2,77
Kalsiyum Ca++ (mg/lit)	149	83,3	6,47
Potasyum -K+ (mg/lit)	157	170	0,62
Bikarbonat- HCO <sub>3</sub> <sup>-</sup> (mg/lit)	2124	2056	35,9
Klorür- Cl- (mg/lit)	416	479	0,22
Sülfat- SO <sub>4</sub> <sup>-</sup> (mg/lit)	259	318	4,84
Karbonat CO <sub>3</sub> <sup>-</sup>	< 10	< 10	< 10
B (total)	48	58	< 0,1
Lityum - Li+	5,57	5,65	-
Demir Fe (total)	0,12	0,15	-
Flörür F <sup>-</sup>	1,35	0,56	-
Nitrat NO <sub>3</sub> <sup>-</sup>	2,38	0,7	< 1
pH	7,41	7,81	6,4
EC (µmho/cm)	4341,12	4639	55
Fransız Sertliği	57,28	46,54	-

**Kaynak:** MTA analiz sonuçları (29.10.1998).

Sıcak su kaynaklarının analiz sonuçlarına göre yeryüzüne çıktıkları yerde gevşek yapılı traverten çökelişi oluşmaktadır. Travertenler beyazımsı, sarımsı veya yer yer kirli sarımsı renktedir. Eski oluşumlar sert, yenileri ise yumuşak özelliktedir.

Ilıcaköy sıcak su kaynaklarının fiziksel özellikleri bakımından renksiz, H<sub>2</sub>S kokulu, berrak ve tadının ekşimsi, Cimildere'nin suyunun ise berrak, kokusuz, renksiz ve tadının normal olduğu belirlenmiştir.

Kimyasal analiz sonuçlarına göre kaplıca suyunda bulunan başlıca iyonlar HCO<sub>3</sub><sup>-</sup>, Na+, Ca++, Mg++, K+, SO<sub>4</sub><sup>-</sup> ve Cl<sup>-</sup>'dir. Ilıcaköy-1 sıcak su kaynağında çözünmüş toplam iyon miktarı 4012,1 mg/lit, Ilıcaköy-2 sıcak su kaynağında ise 4115,2 mg/lit olan toplam iyon miktarının 2854,26 mg/lit'si anyon, 1260,95 mg/lit'si ise katyonlardan ibarettir. Cimildere soğuk suyuna ait toplam anyon ve katyon miktarı ise 53,52 mg/lit (40,96 anyon mg/lit, 12,56 mg/lit katyon) olarak belirlenmiştir. Böylece kaplıca suyu, içinde barındırdığı 4000'in üzerinde çeşitli mineralleri ile dünyanın en zengin 5 suyu arasında, ülkemizde ise en iyi termal su olma özelliğini taşımaktadır.

Ilıcaköy-1 sıcak su kaynağında katyon olarak 849 mg/lit değeriyle en fazla Na<sup>++</sup> iyonu, anyon olarak ise 2124 mg/lit değeriyle en fazla HCO<sub>3</sub><sup>-</sup> iyonu bulunmaktadır. Na<sup>++</sup> iyonu katyonların mek/lit cinsinden % 70,36’sını oluşturmaktadır. HCO<sub>3</sub><sup>-</sup> iyonu ise anyonların mek/lit cinsinden % 67,04’ünü oluşturmaktadır (Tablo 3).

Ilıcaköy-2 sıcak su kaynağında katyon olarak 940 mg/lit değeriyle en fazla Na<sup>++</sup> iyonu, anyon olarak ise 2056 mg/lit değeriyle en fazla HCO<sub>3</sub><sup>-</sup> iyonu bulunmaktadır. Na<sup>++</sup> iyonu katyonların mek/lit cinsinden %74,89’ünü oluşturmaktadır. HCO<sub>3</sub><sup>-</sup> iyonu ise anyonların mek/lit cinsinden % 62,61’ini oluşturmaktadır (Tablo 3).

Ilıcaköy-1 ve Ilıcaköy-2 sıcak su kaynaklarında katyon olarak en fazla bulunan Na<sup>++</sup> iyonunun plajiyoklasların ayrışması sonucunda zenginleştiği düşünölmektedir. Diğer bir katyon olan Mg<sup>++</sup> iyonunun ise granitoid ve andezitlerdeki biyotit, ojit ve amfibollerin ayrışması sonucunda sıcak sularda zenginleştiği düşünölmektedir. Ca<sup>+</sup> iyonunun plajiyoklas ve amfibol minerallerinin ayrışması ile K<sup>+</sup> iyonu feldspat, biyotit ve amfibollerin ayrışması ile B<sup>+</sup> iyonu da turmalinlerin ayrışması ile sıcak sularda bulunabilmektedir. Sıcak su kaynaklarında bulunan Cl<sup>-</sup> iyonu yüzey sularından kaynaklanmaktadır (Ersoy, 2001, s. 45).

Cimildere soğuk suyunda katyon olarak 6,47 mg/lit değeri ile en fazla Ca<sup>++</sup> iyonu, anyon olarak ise 35,9 mg/lit değeri ile en fazla HCO<sub>3</sub><sup>-</sup> iyonu bulunmaktadır (Tablo 3). Ca<sup>++</sup> iyonu katyonların mek/lit cinsinden % 47,76’sını, HCO<sub>3</sub><sup>-</sup> iyonu ise anyonların mek/lit cinsinden % 85,28’ini oluşturmaktadır (Ersoy, 2001, s. 45).

Kaplıca suları kalsit ve dolomit minerallerine doğun olması nedeniyle kabuk yapıcı özelliğindedir.

## VI. Termal Kaynakların Ekonomik Olarak Değerlendirilmesi

*Hidromineral* özelliğinin şifa verici etkilerinden dolayı termal sulardan yakın bir geçmişe kadar, sadece termal tedavi ve temizlik amacıyla yararlanılmaktaydı. Bu yararlanma şekli de su banyosu, duş, buhar, inhalasyon, çamur banyosu, içme gibi çeşitli şekillerde yapılmaktaydı. Son dönemlerde bu yöntemlere fizik tedavi, rehabilitasyon, egzersiz, psikoterapi, bazı hastalıkların tedavisi, diyet gibi destek tedavilerinin birleştirilmesi ile yapılan kür (tedavi) uygulamalarının yanı sıra termal suların eğlence ve rekreasyon amaçlı kullanımı, yani *sağlık* veya *termal turizm* amacıyla da kullanımı bir hayli yaygınlaşmıştır. Gerçekten de termal sular, gerek ölkemizde gerekse de bu kaynaklara sahip Fransa, Almanya, İtalya, ABD, Yeni Zelanda gibi gelişmiş ölkelerde modern tıbbi tedavilerle birlikte kullanılarak gittikçe önemini arttırmakta ve böylece sağlık turizmi açısından iyi bir gelir kaynağı durumuna erişmektedir (Zaman, vd., 2000, s. 349,351).

Bunlara ilave olarak son yıllarda, bu enerji kaynaklarından; konutlar ve seraların ısıtılması, elektrik enerjisi üretilmesi (jeotermal enerji), çeşitli yiyeceklerin kurutulması, deniz suyundan tuz elde edilmesi, havaalanı pistleri ve yüzme havuzlarının ısıtılması gibi pek çok alanda faydalanılmaktadır (Doğanay, 1991, s. 168).

Doğu Karadeniz’de, Ayder ile birlikte diğer önemli termal kaynak olan İkizdere kaplıcasından da termal amaçlı yararlanma söz konusudur. Çok eskiden beri bilinen bu kaynaklardan son birkaç yıla kadar yöre halkı tarafından sadece banyo amaçlı kullanım söz konusu olup, o da ilkel şartlarda yapılmaktaydı. Özellikle de yol kenarı kapalı mekân olarak adlandırılan kaynağın çevresinde betonla kaplama yapılarak oluşturulmuş oldukça basit bir kaplıca havuzu mevcuttu. Bu şekilde yararlanma çok düzenli olmasa da MTA tarafından vurulan sondajlarla su debisinin artmasıyla daha da fazlaşmıştır. MTA’nın sondajlar sonucu elde edilen sıcak suyun (toplam debisi 8,6 lt/sn) tüketim miktarı 3501 kişi/gündür (Ersoy, 2001, s. 62-64).

Bu bağlamda da, önceden ilkel şartlarda faydalanılan kaplıca suyundan daha fazla insanın yararlanabilmesi için modern tesisler inşa edilmeden önce Özel İdare Müdürlüğü tarafından her iki kaynağın bulunduğu yere kabinlerle kapalı havuzlar yaptırılmıştı (Fotoğraf 4). Modern tesis (RİDOS Termal Otel & SPA) inşa edildikten sonra ise termal tedavi amacıyla kullanılan su, kuyularla termal otel arasına döşenmiş özel borularla getirilmekte ve burada suyun sıcaklığı 41-42 °C’ye kadar düşürülerek kapalı ve açık termal havuzlar ile aile banyolarına verilmektedir.

Günümüzde de İkizdere Kaplıcası’ndan *sağlık* yani *termal turizm* amaçlı faydalanılmaktadır. Nitekim Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından sıcak sulara 1994 yılında *balneolojik* amaçlı olarak analiz yaptırılmıştır. Buna göre sıcak suların içmeye uygun olmadığı, ancak banyo yapmak amacıyla kullanıldığında yararlı olabileceği belirlenmiştir.



**Fotoğraf 4.** Modern tesisin hizmete girdiği 2008 yılına kadar kaplıca suyundan ilkel şartlarda sadece banyo yapmak suretiyle yararlanılmaktaydı.

Bu bağlamda da; Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından bileşimindeki mineral maddelerin fiziksel ve kimyasal özelliklerine bağlı olarak termal suyun modern tıbbi tedavilerle birlikte tamamlayıcı tedavi unsuru olarak romatizmal hastalıkların kronik dönemlerinde, kronik bel ağrısı, eklem hastalıkları, yumuşak doku

hastalıklarının tedavisinde, ortopedik operasyonlar, beyin ve sinir cerrahisi sonrası gibi uzun süreli hareketsiz kalma durumlarında, nörolojik rahatsızlıklarda, stres bozukluklarında, spor yaralanmalarında ve kadın hastalıklarında tamamlayıcı tedavi unsuru olarak kullanılabilir nitelikte olduğu belirtilmiştir. Ayrıca cilt üzerinde çeşitli rahatsızlıkların (egzama, akne, nöro-dermatit, kronik rezidüel ürtiker, bazı sedef türleri) tedavisinde ve cilt üzerinde olumlu, gençleştirici, kırışık giderici etkisi de bulunmaktadır.

Kaplıca suyunun faydalarının yanı sıra bulunduğu alanın iklimi, doğası, temiz havası, gürültü ve stresten uzak ortamı da burada dinlenme fırsatı bulanlar için ayrıca önem taşımaktadır.

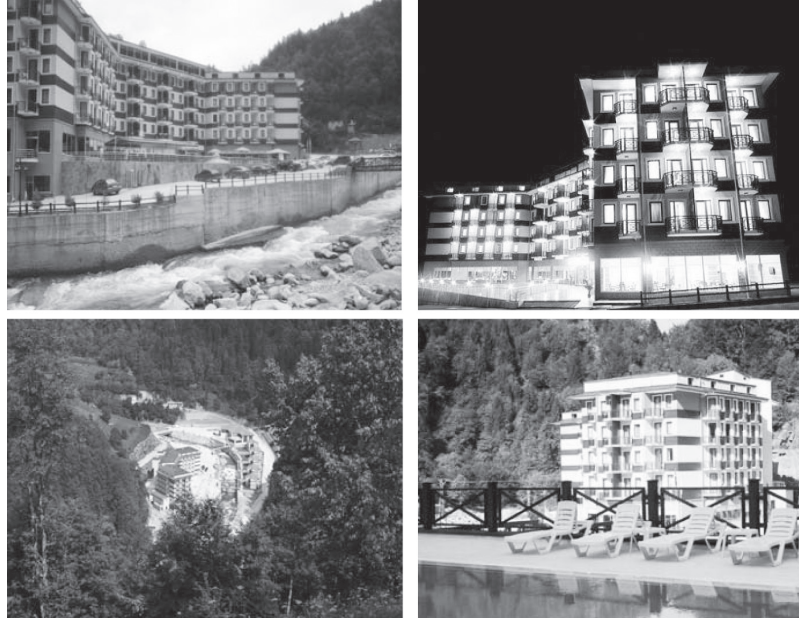
Kaplıca tesislerinde konaklayanlara verilen hizmetler arasında çeşitli masaj uygulamaları da bulunmaktadır. Bunların arasında; kese ve köpük banyosu, tüm vücut masajı, sırt masajı, ayak nokta masajı, aroma terapi masajı, selülit masajı, spor masajı, medikal masaj, sultan masajı, Türk masajı, lenf drenaj masajı, taş masajı, çikolata masajı, bal masajı, ayur veda masajı, shiatsu masajı, thai masajı, manuel terapi masajı, bali masajı, mini cilt bakımı, normal cilt bakımı, uzun cilt bakımı, maske, vücut bakımı, jakuzi süt banyosu, jakuzi çiçek banyosu, kahve kesesi, manikür, pedikür, ağda yer almaktadır.

## VII. Kaplıca Tesisi ve Özellikleri

İlıcaköy’deki kaplıcalardan düzenli olarak faydalanma, devletin hükmü ve tasarrufu altında İl Özel İdaresi Genel Sekreterliğine ait, 40 hektarlık kaplıca alanının 2004 yılında, 49 yıllığına yap-işlet-devret modeli ile özel bir şirkete kiralanması ve bu bağlamda inşa edilen modern tesisin 2008 yılında (23 Mayıs 2008) hizmete açılmasıyla başlamıştır. Muhteşem orman manzarası ile çevrili ve Cimil Dere’si kıyısında bulunan, Turizm Yatırım Belgesi Termal Otel (RİDOS- Rize, İkizdere, Dağ, Orman, Su sözcüklerinin ilk harflerinden oluşturulmuştur), diğer eklentileri ile birlikte 8670 m<sup>2</sup> inşaat (17500 m<sup>2</sup> kapalı alana) alanına sahiptir (Fotoğraf 5).

Zaman zaman değişmekle birlikte 100 civarında personel istihdam edildiği kaplıca tesisinde 108 standart oda, 8 modern süit, 8 klasik süit, 4 bağlantılı aile odası (Fotoğraf 6), 20 apart oda olmak üzere toplam 148 oda 350 yatak kapasitesi bulunmaktadır. Otelde ayrıca bir de bedensel engelli odası mevcuttur. Tüm odalarda ortopedik yatak, LCD televizyon, minibar (mini buzdolabı), balkon, çelik kasa, saç kurutma makinesi, telefon, bornoz, duşa kabin, halı kaplı zemin ve yerden ısıtma sistemi bulunmaktadır. Odalarda kasa hizmeti, uydu yayını, internet bağlantısı da mevcuttur. Süit odalara, bunlara ilave olarak oturma grubu ve jakuzi de konulmuştur.

Yaklaşık 30 dönüm arazi üzerinde kurulmuş tesiste ayrıca, fizik tedavi ünitesi, erkek ve bayan kuaför salonları, 250 kişilik ana restoran (Fotoğraf 7), 100 kişilik açık hava, 100 kişilik a’la carte restoran, 60 kişilik roof bar & bistro, 60 kişilik lobi patisserie bar, 40 kişilik vitamin bar, 40 kişilik kafeterya ve 50 kişilik nargile kafe bulunmaktadır.



**Fotoğraf 5.** İkizdere’de termal turizme hizmet veren kaplıca tesisleri (RİDOS Termal Otel & SPA).



**Fotoğraf 6.** Oteldeki standart, modern süit ve klasik süit odalardan görüntüler.





**Fotoğraf 7.** Otelin restoranından görüntüler.

Ayrıca çok amaçlı, her türlü ses ve görüntü sistemine (mikrofon, kürsü, projeksiyon cihazı, DVD oynatıcı, flip chart, kalem ve blok not) sahip 250 kişilik (sinema düzeni 150 kişi, sınıf düzeni 100 kişi, U masa ve T masa düzeni 80 kişi olarak düzenlenebilmektedir) toplantı salonu her türlü toplantı, seminer, kongre ve sempozyumlar için uygundur (Fotoğraf 8).



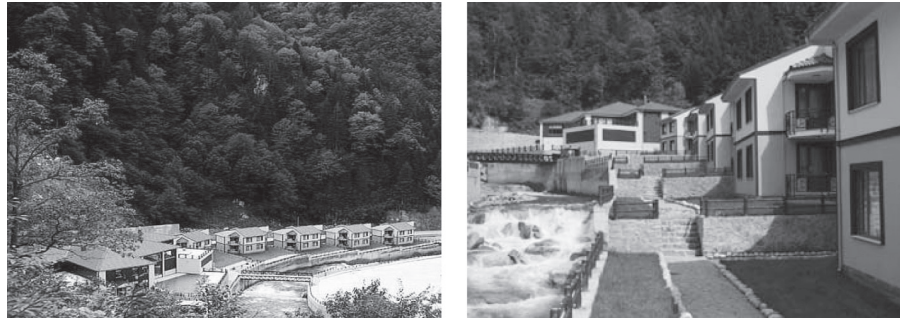
**Fotoğraf 8.** Oteldeki toplantı salonlarından görüntüler.

Bunlara ilave olarak termal su ile hizmete sunulan bay, bayan, karma ve çocuk havuzları (3 kapalı, 1 açık termal havuz, 1 çocuk havuzu) (Fotoğraf 9) ile özel aile banyoları, termal hamam, sauna, 18 özel banyo ve masaj odaları, cilt bakım ve güzellik odaları, fizik tedavi üniteleri, oyun salonları, fitness center, kafeterya, spor tesisleri (mini futbol sahası, voleybol ve basketbol sahaları), otopark, yöresel yiyecek ve el sanatlarının satıldığı hediyelik eşya reyonu ve helikopter pisti de yer almaktadır.



**Fotoğraf 9.** Kuyularla termal otel arasına döşenmiş özel borularla getirilen termal suyun verildiği kapalı ve açık termal havuzlardan görüntüler.

Tesislerde ayrıca otelin dışında 1200 m<sup>2</sup> inşaat alanına sahip 5 ayrı villa da mevcuttur. Bu villaların her biri 240 m<sup>2</sup> olup, dört daireden oluşmaktadır (Fotoğraf 10).



**Fotoğraf 10.** Oteldeki apartlardan görünüm.

*Ridos*, bu özellikleri ve olağanüstü doğasıyla *Cennet Vadi* diye adlandırılan İkizdere'de, eşsiz orman manzarası ile çevrili dere kıyısında, Doğu Karadeniz'in en büyük turistik tesisi (termal/kaplıca) olma özelliğine sahiptir. Ayrıca 12 ay boyunca bölgede *yayla turizmi*, *konferans ve seminer turizmi*, *kayak turizmi (heliksi)*, *sağlık turizmi* ve *doğa sporları turizmi* faaliyetlerine hizmet vermesiyle de Doğu Karadeniz'in *Beşi Bir Yerde*'si olma özelliğini taşımaktadır.

### VIII. Turistik Aktivite

Turistik aktivitelere çeşitlilik kazandırmaya yönelik çalışmaların hedefi, sektörden elde edilen gelirlerin artırılarak bütün yıla ve ülke geneline yayılmasını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda alpinizm, klimatizm ve termalizm gibi *sağlık turizmi* içerisinde ele alınan faaliyetler, Avrupa'daki örneklerinde (Almanya, Avusturya, Fransa, İtalya) olduğu

gibi zamanla ülkemizde de önem kazanmaya başlamıştır (Sevindi ve Özdemir, 2001, s. 159, 161).

Ridos Termal Otel & SPA, (SPA “Sulas Per Aquam” “Sudan Gelen Sağlık”) 23 Ağustos 2008 tarihinde (Dünya Rizeliler Günü’nde) hizmete açıldı. Hizmete girdiği ilk yıl % 10 civarında olan doluluk oranı, takip eden yıllarda sürekli artış göstermiş olup, 2009 yılı itibariyle ortalama olarak % 40 doluluk oranına erişilmiştir. 2010 yılının ilk devresinde ise doluluk oranı %70-80’leri bulmuştur. Yılbaşı, hafta sonu ve bayram tatilleri gibi günlerde ise doluluk oranları % 100’lere erişmektedir. Hatta gelen taleplere cevap verememektedir. Yine ilk zamanlarda Rize ve Trabzon şehirleri başta olmak üzere yakın çevreden gelenler çoğunluğu oluştururken, günümüzde bu illerin yanı sıra Giresun, Samsun, Ordu, Bayburt, Gümüşhane, Erzincan ve Erzurum başta olmak üzere diğer illerden gelenlerin sayısı da artmaktadır. Ayrıca otelin Doğu Karadeniz’e seyahat eden tur şirketleri ile bağlantılı olması, son dönemlerde ülkemizin değişik yerlerinden gelen turistleri de ağırlamaya başlamasında etkili olmuştur. Bunun yanı sıra aileleri ile birlikte Doğu Karadeniz’i ziyaret eden vatandaşların yanı sıra bölge doğumlu olup da farklı illerde veya yurt dışında ikamet eden veya çalışan insanların da uğrak yerleri arasında yer almaktadır.

Diğer taraftan otele çok sayıda yabancı turist de gelmektedir. Bunlar arasında başta Suudi Arabistan vatandaşları olmak üzere Araplar ilk sırada gelmektedir. İlk zamanlarda otelin en önemli müşterileri arasında bulunan İsraili turistlerin sayısı, Sayın Başbakanımız Recep Tayyip Erdoğan’ın Davos’taki *one minute* çıkışından sonra oldukça azalmıştır. Şüphesiz bu durumda İsrail’deki 72 turizm firmasının Türkiye’ye turist göndermeme, yani boykot kararı etkili olmuştur.

Kaplıcalar, günümüz itibariyle büyük ölçüde iç turizme hizmet sunmaktadır. Çünkü kaplıcadan yararlananların oranı yıl içerisinde veya yıllara göre değişmekle birlikte % 80-90 kadarı yerli, geriye kalanı yabancı turistlerden oluşmaktadır.

Dinlenmek ve tatil amaçlı tesislere gelip kaplıcalardan yararlanmak isteyenlerle birlikte çeşitli rahatsızlıkları nedeniyle otele çok sayıda insan gelmektedir. Ayrıca, hastaların tedavisine yönelik kaplıca ruhsatına sahip olmasıyla hasta kabul eder durumdadır. Bu hastalar fizik tedavi uzmanı ve fizyoterapistler eşliğinde tedavi edilmektedir. Bu bağlamda Dünyanın değişik ülkelerinden ve ülkemizin dört bir yanından gelen konuklarını yılın 12 ayı boyunca ağırlamaktadır.

Böylece müşteri profili dikkate alındığında tesisin sadece bölgesel değil, ülke geneline ve hatta ülke dışına hizmet sunduğu ortaya çıkmaktadır.

Ziyaretçilerin durumu ve geldikleri yerlerin yanı sıra konuyla ilgili bir diğer husus ise konaklama ücretleridir. Ücretleri hafta içi ve hafta sonlarına ve diğer tatil günlerine (bayram, yılbaşı, sömestre tatilleri) göre değişmektedir. Bu günlerde ve turizmin arttığı yaz aylarında konaklama ücretleri daha fazladır. Ancak önceden yapılan rezervasyonlar ile paket turlara belirli indirimler yapılmaktadır. Belirli günlerin dışındaki aylar; yaz dönemi (1 Ocak- 19 Ağustos) ve kış dönemi (20 Ağustos- 30 Aralık) olarak iki döneme ayrılmaktadır. Yaz aylarında konaklama ücreti artan turistik aktiviteye de bağlı olarak daha yük-

sektir. Örneğin; 2010 yılı itibariyle bu dönemde (yaz dönemi) konaklama ücreti tek kişilik odalar için, odanın özelliğine göre 130-250 TL arasında değişirken, kış döneminde ise 112.50 -157.50 TL arasında müşteri kabul etmektedir. Aynı şekilde ücretler iki kişilik oda, apart/klasik süit oda, aile odası, modern süit oda olmak üzere farklı özelliklere ve odardaki yatak sayısına göre de değişmektedir. Ayrıca normal günlerdeki fiyatlandırmalarda ücretler hafta içi, cuma ve pazar ile cumartesi farklılık göstermektedir. En ucuz ücret hafta içi iken onu cuma ve pazar günleri takip etmektedir. Konaklama ücretinin en pahalı olduğu gün ise cumartesidir. Ailelerin beraberindeki 0-6 yaş arasındaki çocuklardan ücret alınmazken, 7-12 yaş arası çocuklara da % 50 indirim uygulanmaktadır. Bu fiyatlara sabah kahvaltı, akşam yemeği ve KDV, açık-kapalı termal yüzme havuzları, oyun salonları, Türk hamamı, sauna, fitness center kullanımı dahildir. Ancak, minibar, spa merkezinde masaj ve kese-sabun uygulamaları, vücut ve cilt bakımları, özel aile havuzları, bütün yiyecek (kahvaltı-akşam yemeği hariç) ve içecekler ekstradır.

Otele gelen turistlere otel içi aktivitelerin (fitness, kapalı - açık havuz, masa tenisi, bilyardo, dart, playstation, tavla, okey ve kart oyunları... vs.) yanı sıra çevreyle ilgili aktiviteler de düzenlenmektedir. Yörenin jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri, akarsuları, flora ve faunası, buzul gölleri, vadileri, yaylaları, yöreye has ürünleri (likapa (yaban mersini), anzer balı) ve tarihi eserler gibi doğal ve beşeri coğrafi özellikleriyle de bağlantılı olan bu aktiviteler, mevsimler itibariyle farklılıklar göstermektedir. Örneğin; ilkbahar mevsimi yüzlerce çeşit endemik bitki türlerine sahip oluşu ile botanik turizmi, kuş gözlemciliği ve suların yükselmesiyle rafting imkanına, sonbahar çeşitli renklere bürünmüş ormanlar arasında doğa yürüyüşü ve kaya tırmanışı, yaz mevsimi doğa ve yayla turizmi (Petran, Çağırankaya, Ovit yaylalarına yönelik günübirlik turlar) bakımından yayla şenliklerine katılma, olta balıkçılığı, jeep safari, kış mevsiminde ise heliski, snowboard, kış kampçılığı, avcılık vs. gibi çok çeşitli aktivitelere sahiptir. Bunlara ilave olarak her mevsim yakın çevre gezileri de düzenlenmektedir. Bu bakımdan da pek çok tarihi ve doğal özellikleri ile ön plana çıkan turizm alanlarına yakın bir konumdadır. Örneğin; Sümela Manastırı'na yaklaşık olarak 150 km, Uzungöl'e 95-100 km, Ayder'e 125 km, Anzer Yaylası'na 45 km, Ovit Yaylası'na ise 50 km mesafededir.

### **Sonuç, Sorunlar ve Öneriler**

Günümüzün kent insanı, düzenli boş zamana sahip oluşunun getirdiği avantajlarla uzun tatillerini değişik mekânlarda geçirmeyi arzu etmekte, bu da turistik mekânların çeşitlenmesini ve geniş alanlar kaplamasını kaçınılmaz kılmaktadır. Öte yandan alansal çeşitlenmeye turizm türlerinin de hızla çoğalması eşlik etmektedir. Bu bağlamda ön plana çıkan alternatif turizm kaynaklarından birini de termal turizm oluşturmaktadır. Termal turizmin birçok olumlu etkilerinden dolayı, turizmde gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde, turizm türlerinin alternatifi ya da tamamlayıcısı olarak, önemi her geçen gün daha iyi anlaşılmaktadır.

İkizdere, Ayder ile birlikte Doğu Karadeniz'de *termal turizm* potansiyeli olan alanlardır. Bu da Rize'ye önemli bir avantaj sağlamaktadır. Nitekim Rize'nin sahip olduğu doğal

imkânlar sayesinde termal merkez olma yolunda hızla ilerlediğini, Doğu Karadeniz’deki diğer illerde bulunmayan bu özelliğin, Rize’yi gelecekte bir termal turizm merkezine dönüştüreceği düşünülebilir. Rize’de ziyaretçilerin termal ve doğa turizmini aynı yerde bulabilme imkânına sahip olmaları çok önemli bir özelliktir. Başka bir deyişle, yöreye doğa turizmi için gelen, aynı zamanda termal turizmden faydalanabilme imkânına sahiptir. Öyle ki, insanlar gündüz doğa gezisi yaptıktan sonra, akşam bu güzelliklerin içindeki otelde kalıp kaplıcalardan yararlanabilmektedir. Durum böyle olmakla birlikte bu kaynaklar, sadece Rize ili turizmi açısından değil, hiç şüphesiz bölge turizmi açısından da son derece önemlidir. Özellikle turizmin yılın tamamına yayılmasına önemli katkıları söz konusudur.

Kaplıcalar için Doğu Karadeniz’in en büyük termal tesisi inşa edilmiş olmasına rağmen yine de bazı önemli sorunlar mevcuttur. Bu sorunların başlıcaları ve muhtemel çözüm önerilerini şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Kaplıcaların önemli sorunlarından biri, beklide en önemlisi, *tanıtım*dır. Gerçi tesis işleticileri kaplıcaları tanıtmak için yerel, ulusal ve uluslar arası televizyon kanallarını kullanarak hem bölge hem de tesisin tanıtımı için yoğun çaba sarf etmektedir. Bu bağlamda *El Cezire* televizyonu ana haber bülteninde yayımlanan görüntüler ve haberler ile tesisin ve kaplıcanın Araçlara yönelik tanıtımı gerçekleştirilmiştir. Ayrıca tesisin bütün özelliklerinin yanı sıra verdiği hizmetlerle internet üzerinden de tanıtımının yapılmasına gayret sarf edilmektedir. Ancak bu çabaların çok da yeterli olduğunu, tesislere gelen yabancı turistler dikkate alındığında söylemek pek de mümkün değildir. Aynı durum, kaplıcalara yurt içinden gelen ziyaretçilerden çevre illerin dışında gelenlerin, geldikleri yerler de dikkate alındığında söz konusudur. Gerek yabancı turist sayısını gerekse de ülkemizin diğer bölgelerinden gelecek ziyaretçilerin sayısının artırılması için kaplıcaların tanıtımlarının sadece Arap ülkelerine yönelik değil, başta Batı Avrupa ülkeleri yanı sıra Rusya Federasyonu, İran gibi ülkelere yönelik yapılmasında da yarar vardır. Bu anlamda ülke geneli tanıtımları da önemlidir. Bu amaçla da gerek yurt içi gerekse dış turizme hizmet veren turizm acenteleri ile iş birliği yoluna gidilmelidir. Ayrıca bu konuda uzman bilim adamları ve turizmci gibi müteşebbislerin fikirleri de alınarak bu doğrultuda hareket edilmelidir. Konuyla ilgili bir başka husus, gerek bölgenin gerekse de kaplıcaların tanıtımı sadece yerel yöneticilere ya da tesis sahiplerine bırakılmamalıdır. Aksine tanıtımda Turizm Bakanlığının daha yoğun bir çaba içerisine girmesi oldukça önem arz etmektedir.
- Kaplıcalara sağlık amaçlı gelecek olan misafirlere cilt rahatsızlıkları, fiziksel rahatsızlıklar, eklem romatizmaları başta olmak üzere birçok konuda uzman doktor, sağlık personeli ve hemşire kontrolünde verilen sağlık hizmetlerinin daha da geliştirilmesi önemlidir. Bu konuda Sağlık Bakanlığı’ndan sevkli hasta kabulü ile ilgili çalışmaların tamamlanarak biran önce uygulamaya geçirilmesi, hem bu hastaların tedavilerine hem de tesisin yıl boyunca doluluk oranına katkı sağlayacaktır. Ayrıca

otelin mevcut yapısına ilave olarak tedavi ünitelerini ve klinik çalışmalar ile ilgili birimler, bu konuda uzman kişilerin görüşleri doğrultusunda geliştirilmelidir.

- Diğer taraftan otel bünyesinde mevcut olan apart sayısı (20 adet) daha da artırılarak, devre tatil şeklinde halkın hizmetine uygun ödeme koşulları ile sunulmalıdır. Bu yapılırken de talebi artırmak için devre mülk sahiplerine yeme içme dahil, otelin tüm olanaklarından da (Türk hamamı, sauna, termal havuzlar, spor salonu gibi ünitelerinden) ücretsiz yararlanma sağlanmalıdır. Aynı zamanda bu uygulama ile hem tedavi amaçlı gelen misafirlere termal suyun faydalarından etkili bir şekilde yararlanabilme imkânı hem de ekonomik avantajlar sağlanmış olacaktır. Böylece, müstakil olan apartlarda daha sağlıklı dinlenme imkânı bulmaları mümkün olacaktır.
- Kaplıcanın önemli sorunlarından biri de ulaşım imkânlarının yetersizliğidir. Gerçi, kaplıcaya özel araçları ile gelen ziyaretçiler için ulaşım da pek bir sorun yaşanmamaktadır. Sadece İyidere-İkizdere arasında yapımı devam eden duble yol çalışmaları nedeniyle bazı aksaklıkların yaşanması söz konusudur. O da, yol yapım çalışmaları sona erdiğinde hem ortadan kalkacak hem de kaplıcalara ulaşım süresi kısalmaktadır. Ancak asıl önemli sorun tesisler ile Trabzon Havalimanı ile Rize veya diğer kıyı şehir ve kasabaları arasında düzenli seferlerin olmayışıdır. Bu da, tur şirketleri veya özel araçları ile gelenlerin dışındakilerin tesislere ulaşımını zorlaştırmaktadır. Özellikle uçak ile Trabzon Havalimanı'na gelen misafirlerin tesise ulaşımının sağlanması önemli gözükmektedir. Bunun için de müşterileri, gerek Trabzon Havalimanı'ndan gerekse de Rize ve diğer kıyı şehir veya kasabalarından tesise ulaştıracak düzenli servis veya otobüs seferleri en kısa zamanda hizmete konulmalıdır. Bu konuda gerekirse yerel yöneticilerden de katkı istenmelidir.
- Tesisin önemli sorunlarından bir diğeri, kalifiye veya iyi eğitilmiş personel istihdamındaki zorluktur. Bu da büyük ölçüde yörede yetişmiş elaman bulma güçlüğünden kaynaklanmaktadır. Kuşkusuz bu durum sadece İkizdere kaplıca tesislerinin (Ridos Termal Otel) değil, aslında Doğu Karadeniz turizminin en önemli sorunlarından biridir. Bu eksikliğin ortadan kaldırılması için başta KTÜ ve Rize Üniversitesi olmak üzere bu bölgedeki diğer üniversiteler (Giresun, Ordu, Gümüşhane, Bayburt) bünyesinde ilgili bölümlerin açılmasına öncelik verilmesi, hem Rize hem de diğer çevre illerde ihtiyaç duyulan turizm personeli ihtiyacının karşılanmasına katkı sağlayacaktır. Kısa sürede ise kaplıca tesisinin, ara eleman ihtiyacını *Fındıklı Turizm Meslek Yüksekokulu* ile Rize *Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi* öğrencileri ile giderebilir. Ayrıca işletme bünyesinde kendi iç hizmet eğitim programı ile istihdam edilmiş personelin eğitilmesi, hem kendi ihtiyaçlarını gidermede hem de gelecekte bölgede doğabilecek olan kalifiye personel açığını kapatılabilir.
- Kaplıcaların önemli çevresel sorunlarından biri de vadede devam eden HES projeleridir. Bu çalışmalara bağlı olarak sondajlarla alınan kaplıca suyunun azalma ihtimali ön plana çıkmaktadır. HES çalışmalarında bu durumun göz önüne alınması

ve gerekli tedbirlerin acilen uygulamaya konulması kaçınılmazdır. Konuyla ilgili bir diğer önem arz eden husus, yöreye turizm konusunda yatırım yapmak isteyen girişimcilerin HES’lerden tedirgin oldukları gerçeğidir. Öyle ki, 2010 yılı itibarıyla İkizdere’de 21 adet HES projesi planlanmış durumdadır. Oysa yörenin doğal kaynaklarının turizm amacıyla değerlendirilmeleri düşüncesi göz ardı edilmemelidir. Böylece burada yapılacak turizm ile ilgili yatırımlar, hem doğal dengenin korunmasına hem de turizmle bağlantılı birçok iş koluna da gelişme imkânı sağlayacaktır. Sonuçta da, istihdam yetersizliği nedeniyle yöreden dışarıya yönelik göçlerin azalmasına katkı sağlanmış olunacaktır.

- Kaplıcalara tedavi amacıyla gelen ziyaretçilerin geriye kalan boş zamanlarını değerlendirmek için tarihi ve turistik yerlere daha yoğun geziler düzenlenmeli ve böylece bu potansiyeller harekete geçirilerek diğer turizm aktiviteleri canlandırılmalıdır. Şüphesiz bu gerçekleştirildiğinde, yöredeki ekonomik canlılık daha da artacaktır. Çünkü İkizdere ve çevresi, bu amaçlı turistik aktivitelere son derece uygundur. Bu nedenle, mevcut potansiyeli daha aktif olarak faaliyete geçirmek mümkün olacaktır.

Sonuç olarak; coğrafi bir bakış açısıyla tanıtılarak mevcut ve potansiyel durumunu ortaya koymaya çalıştığımız *İkizdere Kaplıcaları*, belirlenen altyapı ve tanıtım ile ilgili sorunları çözümlendiği takdirde, Doğu Karadeniz’de Ayder’den sonra termal turizme açılan yegâne kaynak olması ile coğrafi konumu yanında alternatif turizm kaynakları bakımından da önemli potansiyele sahip oluşunun da sağladığı avantajlarla, bölümün (Doğu Karadeniz) hatta ülkemizin büyük termal turizm merkezlerinden birisi durumuna geleceği kanaatindeyiz.

Beklentimiz bu sorunların en kısa sürede çözümlenmesi ve İkizdere kaplıcalarının her yönüyle gelişmiş ve uluslararası standartlara erişmiş bir *termal turizm merkezi* olması yanı sıra *alternatif turizm bölgesi* haline gelmesidir. Çünkü termal turizm açısından İkizdere Kaplıcaları’na ait olan su, içerisinde barındırdığı 4000’in üzerinde çeşitli mineralleri ile Dünyanın en zengin 5 termal suyundan biri, ülkemizin ise en iyi termal suyu özelliğine sahiptir. Diğer yönden, İkizdere ve çevresi; *doğa sporları turizmi*, *dağ ve yayla turizmi*, *kış turizmi*, *sağlık turizmi*, *kırsal turizm* ve *kültür turizmi* gibi pek çok *alternatif turizm türleri* ve *yaban hayatı ve kuş gözlemciliği* (özellikle dağ horozu gözlemciliği), *kano-rafting*, *heliski*, *kampçılık*, *fotoğrafçılık*, *dağ bisikletçiliği* gibi doğaya dayalı çeşitli rekreasyonel etkinliklerin az da olsa gerçekleştirildiği, ancak çok daha fazlasıyla geliştirilebileceği bir potansiyele sahiptir.

Bu yönüyle bölge sahip olduğu değerler sayesinde termal kaynaklar bakımından da Türkiye’nin en önemli turizm merkezlerinden birisi olmaya adaydır.

#### ***Katkı ve Teşekkür***

Çalışmanın etüt aşamasında gerek veri gerekse de bazı fotoğrafların teminindeki yardımlarından dolayı Ridos Otel & SPA tesisi, Satış Pazarlama & Ön Büro Müdürü Sayın **Ahmet Nebioğlu**’na şükranlarımızı sunuyoruz.

### Kaynakça

- Akkuş, (İbrahim) İ., Akıllı, H., Ceyhan, S., Dilemre, A., Tekin, Z. (2005). Türkiye Jeotermal Kaynakları Envanteri. Ankara: MTA Genel Müdürlüğü, Envanter Serisi-201.
- Arman, M., Aktaş, A. (1989). “Türkiye’de Sağlık Turizminin Önemli Bir Elemanı Olarak Talassoterapi”. Antalya: Uluslar Arası Dinlenme ve Rekreasyon Yönetimi Kongresi (17-20 Eylül 1989).
- Atalay, İ., (1994). Türkiye Vegetasyon Coğrafyası. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Bektaş, Osman, Çapkınoğlu, Şenol (1997). “Doğu Pontid Magmatik Arkında (KD Türkiye) Neptenyun Dayklar ve Blok Tektoniği: Mesozoik Havzaların Kinematiki ile İlgili Bulgular”. Adana: Çukurova Üniversitesi 20. Eğitim Yılı Sempozyumu, Bildiri Özetleri.
- Bilgin, Mehmet (2000). “Trabzon Tarihi”. Trabzon İl Yıllığı 2000. Trabzon: T.C. Trabzon Valiliği Yayını.
- Bulut, İ. (1998). “Reşadiye Kaplıcalarının Coğrafi Etüdü”. 15. Türkiye Jeomorfoloji Bilimsel ve Teknik Kurultayı (20-24 Nisan 1988) Bildiri Özetleri. Ankara.
- Bulut, İ. (1999). “Kökene Termal Kaynaklara Dayanan Bir Yerleşme: Sivas-Sıcak Çermik”. Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Sayı: 119.
- Coşkun, O. (2009). İkizdere İlçesinin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çoruh, S. (1988). “Şifalı Sularımız ve Tıbbî Turizm Sorunumuz”. Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı 1986.
- Doğanay, H. (1991). Enerji Kaynakları. Erzurum: Atatürk Üniv. Yayın No: 707, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayın No: 18.
- Doğanay, H. (2001). Türkiye Turizm Coğrafyası (3. Baskı). Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, No:33, Üniversite Kitapları: 9, Çizgi Kitabevi.
- Erinç, S. (2001). Jeomorfoloji-II (Güncelleştirilmiş 3. Basım). (Güncelleştirme: Ertek, A.-Güneysu, C.), İstanbul: Der Yayınları.
- Ersoy, A. F. (2001). Ilıcaköy (İkizdere-Rize) Sıcak Su Kaynaklarının Hidrojeolojisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Gürgen, G. (2003). “Çapans Dağları Kuzeyinin (Rize) Glasyal Morfolojisi”. G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 23(3).
- Güven, H. İ. (1998). 1/100 000 Ölçekli Açınısama Nitelikli Türkiye Jeoloji Haritaları, No: 60, Trabzon D-31 Paftası, Ankara: MTA Jeoloji Etütleri Dairesi.



Kara, İ. (1997). Türkiye Termal ve Mineralli Sular Envanteri Rize (53). Maden Tetkik Arama Enstitüsü. Ankara: Enerji Hammadde Etüt ve Arama Dairesi Başkanlığı.

Özav, L. (1994). “Gediz-Ilıca Termal Turizm Merkezi”. Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı.

Sarıkaya, M. (2004). Milli Mücadele Döneminde Rize. Atatürk Araştırma Merkezi. Ankara: Semih Ofset.

Schoeller, H. (1962). Les Aus Souterrianes, Mason et Cie Etiteurs, 120, Boulevard Saint German, Paris.

Sevindi, C., Özdemir, M. (2001). “Sarmaşık Kaplıcası”. Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 27.

Tekindağ, M, C. (1993). “Trabzon”. İslam Ansiklopedisi. Cilt: 12/1. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi,.

Turan, O. (1984). Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi (İkinci Baskı). İstanbul: Nakışlar Yayınevi.

Ülker, İ. (1988). “Sağlık Turizmi ve Kaplıca Sularımızın Değerlendirilmesi”. Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı 1986.

Zaman, M. (2001). “Havza Kaplıcaları”. Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 27.

Zaman, M. (2007). Doğu Karadeniz Kıyı Dağları’nda Yaylalar ve Yaylacılık. Erzurum: Atatürk Üniv. Yay. No: 960, Fen Edebiyat Fak. Yay No: 105, Araştırma Serisi No: 75.

Zaman, M. (2010). Doğu Karadeniz Kıyı Dağları’nda Dağ ve Yayla Turizmi. Erzurum: Atatürk Üniv. Yay. No: 977, Edebiyat Fak. Yay No: 134, Araştırma Serisi No: 110.

Zaman, M., Polat, S., Özdemir, M. (2000). “Diyadin Kaplıcaları”. Atatürk Üniversitesi Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:4.

Zengin, B., 2006, Turizm Coğrafyası, Türkiye Genel ve Bölgeler Turizm Coğrafyası (Genişletilmiş 2. Baskı). İstanbul: Değişim Yayınları.

<http://yigm.kulturturizm.gov.tr>